

THE COMPOST COLLECTIVE

KO E FAAMA KELEMUTU

KO HONO FOKOTU'U

Ko e faama kelemutu ko hono fafanga 'o e kelemutu ke nau kai 'a e toetoenga me'akai mo e keikeinanga pea mo e malamala'i'akau, pea mo e kaatipooti. Ko e te'e kelemutu pea mo hono huhu'a (worm tea) ko e me'a fafanga lelei mo toe mahulu atu ia ke ngāue'aki 'i he ngoue'anga. 'Oku 'ikai ko ha ngāue eni 'oku faingata'a. Ko e me'a mahu'inga ke:

- Lahi lelei 'o e fafanga 'o e kelemutu 'o tuha mo honau tokolahi
- 'Oua 'e fafanga e kelemutu 'aki e me'a 'oku 'ikai ke nau kai
- Fafanga 'aki 'a e kelemutu ha lau'i'akau mata mo mōmoa 'o fakatatau ki hono fua totonu.

KO E FAFANGA 'O E KELEMUTU

Lau'i'akau mata - 70%

Ko e ngaahi veve 'oku fonu he naitolokena (nitrogen). Ko ha me'a 'oku molū, hauhau mo ma'ui'ui. Tānaki mai ki ai pea mo e:

- Fua'i'akau fo'ou mo e momo'i vesitapolō pea mo e kili mei he tele me'akai
- Penu'i kofi mo e kofukofu'i ti (teabags)
- Nge'esi fua'imoa
- Te'e manu 'o hangē ko e lāpisi mo e kinipiki

'Akau mōmoa. - 30%

Fa'ahinga veve 'oku mohu kāponi (carbon). Ha me'a pe 'oku mōmoa, mo mapakipaki ngofua. Tānaki mai ki ai mo e:

- Pepa kuo 'osi haehae iiki
- Kaatipooti kuo 'osi haehae mo hauhau 'o hangē ko e pepa falemalalo mo e laulau fa'o'anga fua'imoa (egg cartons)
- Lau'i'akau kuo 'osi ngangana

EcoMatters

Kaipātiki Project
share in nature's revival

Auckland Council

Te Kaunihera o Tāmaki Makaurau

KO E FAAMA KELEMUTU

KO HONO FOKOTU'U

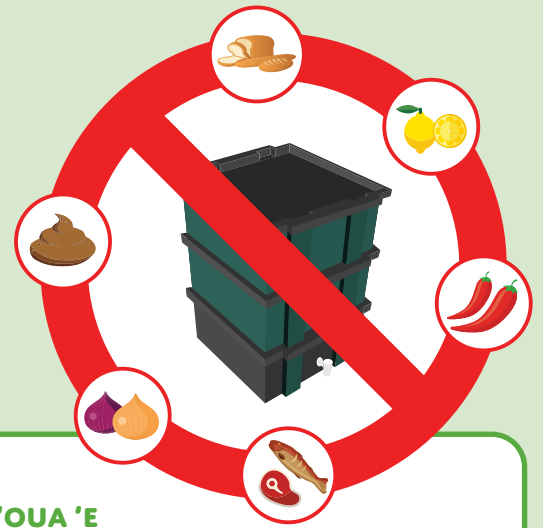
Kumi ha fokotu'u'anga 'oku malumalu mei he la'ā. Faliki'aki 'a e faama kelemutu ha me'a molū mo hauhau 'o hangē ko e pulu'i niu, pepa kuo 'osi haehae iiki pe ko ha veve kuo 'osi fakapala pea toki fa'o ki ai 'a e kelemutu.

Ko hono fafanga

'E lava 'e he kelemutu 'o kai e me'akai lahi tatau mo honau mamafa takitaha koia tokanga'i ke 'oua na'a fu'u lahi 'a e me'a te nau lava 'o kai. Kamata'aki ha me'akai si'isi'i pe he 'aho 'e 1-2 pea to'o mei ai ha me'a 'oku tu'ungafulufulu. Fakalahi māmālie pe 'a e fafanga 'i he 'uluaki māhina 6. 'E faka'au pe ke tokolahi ange 'a e kelemutu 'o a'u ki he 'enau tokolahi 'aupito 'o lava ke nau kai kotoa 'a e me'a kuo fafanga'aki kinautolu.

Ko hono tokanga'i kinautolu

'Oku fiema'u 'e he kelemutu ha 'ea mo ha hauhau, koia ai tokanga'i ke hauhau ma'u pe 'a ho'o faama kelemutu kae 'oua na'a fu'u fonu vai. Kapau 'oku 'i ai ha fakatafe (tap) 'a ho'o faama pea ke fakaava ke tafe ki tu'a 'a hono huhu'a (worm tea). Fokifokihi ma'u pe 'a e faama 'aki ha huolanga pea laku hifo ki ai mo ha pepa kuo 'osi haehae pe ko ha nge'si laulau fua'imoa ke potupotumalie 'a e kemikale 'o e faama pea mo lava ke māmānava lelei.

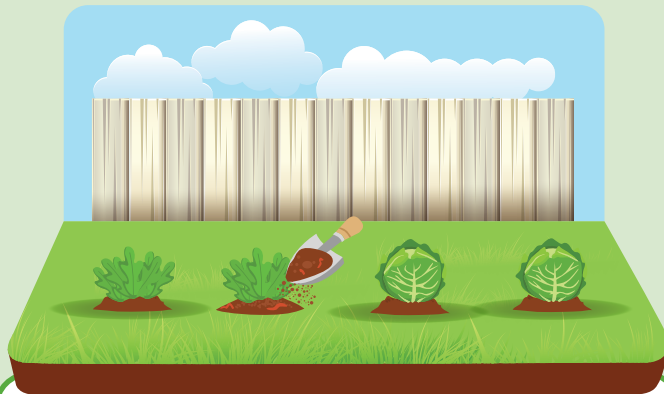

NGAAHI

ME'A KE 'OUA 'E FAFANGA'AKI E KELEMUTU

Faka'ehi'ehi mei hono fafanga'aki e ngaahi me'a ni. 'Oku kau ki ai 'a e:

- Me'a fifisi pe kona 'o hangē ko e polo fifisi, onioni pe kāliki
- Kakano'i manu pe me'akai hu'akau pulu
- Fua'i'akau tengetenga pe me'akai mohu 'esiti (acidic)
- Me'akai mohu 'o hangē ko e ma pe pasitā (pasta)
- Lolo ngaohi kai pe me'a huhu'a 'o hangē ko e supu
- Te'ekuli pe te'epusi

TAIMI KE HIKO AI

Te'e kelemutu

Kuo taimi ke hiko 'a e te'e kelemutu 'o ngāue'aki 'i he 'asi mai 'oku lanu fakapo'upo'uli mo namu kekeleke 'a e tokalalo 'o e faama. Pea 'e taitaitaha ke toe 'asi ha kelemutu. Momosi 'a e te'e kelemutu 'o ngāue'aki ia ko e fafanga 'i ho'o ngoue pe ko ha'o fakavai 'o fua'aki 'a e taha ki he hongofulu (1:10) 'o toki fu'ifu'i'aki ia 'a e tefito'i 'akau 'o ho'o ngoue.

Huhu'a 'oku tafe mei he faama (Worm tea)

Fakatali 'a e huhu'a 'oku tafe mei he faama ki ha kane. Ko 'ene lelei taha ke hu'i 'a e huhu'a ko ia, ke lanu melomelo 'o hangē ha hu'a ti. Toutou fu'ifu'i'aki ia 'a e tefito'i'akau 'o ho'o ngoue 'o hangē ha fafanga.

Laulau fafanga 2

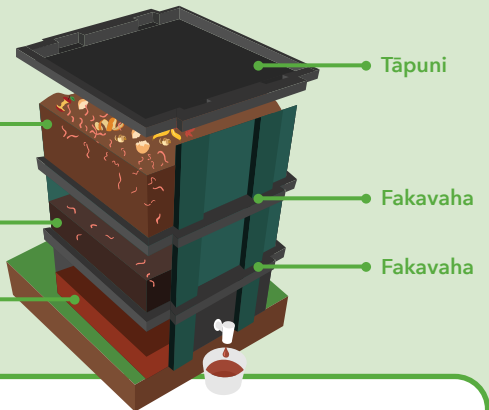
Ngāue'aki e laulau ni 'i ha'a ne fonu 'a e laulau fafanga 1

Laulau fafanga 1

Fonu he te'e kelemutu

Tānaki'anga huhu'a

Ke tānaki ai 'a e huhu'a

KO E FA'AHINGA FAAMA KELEMUTU 'E 2

Faama fokotu'utu'u (Stacked)

'Oku fokotu'utu'u eni ki 'olunga. 'Oku 'i ai 'a e "sump" ke tafe ki ai 'a e huhu'a pea mo e ongo laulau fafaga 'oku fetongitongi. Ko 'ene meimei fonu (2/3) pe 'a e konga 'i 'olunga pea taimi ia ke hiko pe ta'aki ai 'a konga 'i lotomālie.

Tafe ma'u pe

Ko ha fa'o'anga me'a 'oku ava lahi 'a 'olunga ke fa'o ki ai 'a e kelemutu. Fafanga hifo mei 'olunga pea ke hiko pe ta'aki mei lalo.

